

роботи з трупами, як гарантія того, що використовуються справедливі методи розподілу донорських органів. Необхідна спеціальна надійна система захисту доступу до реєстру потенційних донорів, яка буде захищати осіб від нецільового використання інформації.

Вагомою підставою для отримання згоди донора була б система стимулювання. В якості заохочення можуть виступати певні переваги при наданні ме-

дичної допомоги за життя, лікування в санаторіях, додаткові відпустки, грошові виплати.

Слід наголосити, що відповідно до переліку, зазначеного у вищезгаданій Інструкції, органи одного донора-трупа можуть врятувати вісім життів, що є підставою для якнайшвидшого врегулювання питання посмертного донорства на правовому рівні та можливістю кожного самостійно і свідомо робити свій «вибір за» чи «вибір проти».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» від 16.07.1999 р. // ВВРУ. – 1999. – № 41. – Ст. 377.
2. Закон України «Про донорство крові та її компонентів» від 23.06.1995 р. // ВВРУ. – 1995. – № 23. – Ст. 183.
3. Цивільний кодекс України: Офіційний текст станом на 30.09.2015 р. – К. : Атіка, 2015. – 461с.
4. Баран П.Є. Історія пересадки важливих органів в Україні / П.Є. Баран // Трансплантологія. – 2002. – Т. 3. – № 1. – С. 138–141.
5. Пищита А.Н. Согласие на медицинское вмешательство. Медико-правовой анализ. Юрид. стандарты. Практика реализации. – М.: Центр. Клиническая больница РАН, 2006. – 210 с.
6. Зорин В.М. К проблеме пересадки почек от трупов / В.М. Зорин, Н.И. Неволин // Проблемы экспертизы в медицине. – Ижевск : Экспертиза, 2001. – № 1. – С. 10–12.
7. Спринсян Т.А. Проблемы и достижения отечественной трансплантологии / Т.А. Спринсян // Здоров'я України. – № 5. – 2012. – С. 62–63.
8. Денесенко В.К., Захаров В.В., Сердюк А.И. Отказ родственников потенциальных доноров от посмертного изъятия у них органов / В.К. Денесенко, В.В. Захаров, А.И. Сердюк // Клиническая хирургия. – 2005. – № 4–5. – 100 с.
9. Обухова Т.В. Трансплантология – шанс важить / Т.В. Обухова // Здоровье Украины. – 2000. – № 11. – 57 с.
10. Пашков В.М. Анатомічні матеріали померлої людини: презумпція згоди / В.М. Пашков // Український медичний часопис: науково-практичний загальномедичний журнал. – 2013. – № 6. – С. 126–128.

УДК 347.9

ПОВЕРНЕННЯ ПОЗОВНОЇ ЗАЯВИ ЯК ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ, ПОКЛИКАНИЙ ВСТАНОВИТИ РІВНОВАГУ МІЖ ЗЛОВЖИВАННЯМ ПРАВОМ НА ПОЗОВ ТА ЙОГО РЕАЛІЗАЦІЄЮ

RETURN OF STATEMENT OF CLAIM AS A PROCEDURAL CONCEPT SERVING TO ESTABLISH BALANCE BETWEEN ABUSE OF RIGHT OF ACTION AND EXERCISE THEREOF

Колядіна Н.Г.,

*здобувач кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»*

У тексті статті досліджується інститут повернення позовної заяви в аспекті виникнення права на позов та його реалізації. Приділено увагу історичному аспекту виникнення процесуального інституту повернення позовної заяви. Об'єктом дослідження виступає цивільно-процесуальне право сучасної України, Росії, відповідні доктрини, а також відносини, що складаються у ході реалізації права на позовний захист на перших етапах ініціювання цивільного процесу. У статті наголошується на необхідності дієвого функціонування досліджуваного процесуального інституту з огляду на те, що він може як обмежити право на судовий захист, так і надати умови для зловживання цим правом.

Ключові слова: право на позов, реалізація права на позов, зловживання правом, спеціальні передумови, повернення позовної заяви, підстави повернення позовної заяви.

Статья посвящена исследованию института возвращения искового заявления в аспекте возникновения права на иск и его реализации. Освящен исторический аспект возникновения процессуального института возвращения искового заявления. Объектом исследования выступает гражданско-процессуальное право современной Украины, России, соответствующие доктрины, а также отношения, возникающие в процессе реализации права на исковую защиту на начальных этапах инициирования гражданского процесса. В статье обращается внимание на необходимость эффективного функционирования исследуемого процессуального института с учетом того, что он может, как ограничить право на судебную защиту, так и предоставить условия для злоупотребления этим правом.

Ключевые слова: право на иск, реализация права на иск, злоупотребление правом, специальные предпосылки, возвращение искового заявления, основания возвращения искового заявления.

The concept of return of statement of claim in the context of creation of right of action and exercise thereof is examined in the article. Attention is paid to historical perspective in introduction of the procedural concept of return of statement of claim. Target of the study is contemporary civil procedural law of Ukraine and Russia, as well as relevant doctrines and relationships, which are formed in the process of exercising one's right of defense at the first stages of civil proceeding initiation. The article emphasizes the necessity of effective functioning of the concept under consideration, taking into account that it can restrict one's right to judicial protection and create conditions for abuse of rights.

Key words: right of action, exercise of right of action, misuse of right, special preconditions, return of statement of claim, grounds for return of statement of claim.

Постановка проблеми. Інститут повернення позовної заяви є відносно новим для цивільного судочинства України, оскільки він замінив відмову у прийнятті заяви у певних випадках. Проблема місця інституту повернення позовної заяви у системі цивільного процесуального процесу практично не розглядалась сучасними дослідниками, що на сьогоднішній день відкриває можливість для жвавих дискусій у цьому напрямку. Важливість дослідження зазначеного питання також підтверджується безпосереднім зв'язком інституту повернення позовної заяви з реалізацією права на позов, що в свою чергу пов'язано зі складною системою галузі цивільного процесуального права.

Стан дослідження. Неодноразово у доктринальній літературі підтверджувалась думка про універсальність позовної форми захисту порушених прав. Сучасні науковці, досліджуючи питання засобів захисту права в цивільному судочинстві у XXI ст., не просто наділяють позов універсальним характером, але й називають його «найбільш універсальним порівняно з іншими засобами» захисту прав.

Так, погоджуючись з вдалим виразом сучасного російського дослідника питання позовної форми захисту Т.В. Сахнової, нічого більш універсального для захисту права не розроблено, потенціал позову такий, що дозволяє реалізовувати різні моделі судового захисту [1].

Розгляду питання позовного захисту було приділено найбільшу увагу у Вільнюсі представниками України, Росії, Литви, Німеччини, Італії, Польщі, Білорусі, Молдови та Греції у межах конференції 2006 року «Право на судовий захист та практичні аспекти його реалізації», тим самим був окреслений пріоритетний напрямок удосконалення механізму реалізації права на позов.

Виклад основного матеріалу. У цілому сучасний розвиток цивільного процесуального права України можна охарактеризувати з двох боків: з одного боку, суттєвих змін у теорії та науці цивільного процесу за останні десять років не відбулось, з іншого – з метою удосконалення процесуального законодавства скеровані окремі процесуальні інститути, що мають завданням сприяти більш повній реалізації права на судовий захист.

Інститут повернення позовної заяви має велике значення в межах реалізації права на позов. При цьому на державу покладається правовий обов'язок забезпечити захист прав, свобод, законних інтересів громадян від різного роду протиправних посягань та не допустити при цьому зловживання цим державним механізмом.

Так, можна констатувати, що з огляду на зміни у цивільному процесуальному законодавстві України

за останні десять років законодавець першочергово слідував тенденції розширення права громадян на звернення до суду у формі позову. Такий загальноєвропейський напрямок не тільки дозволяє створити передумови для проведення подальшого реформування всього законодавства, але й підвищує вимоги до суб'єктів, які бажають реалізувати своє безспірне конституційне право на судовий захист і подати позовну заяву до суду.

Всі способи захисту цивільних прав та інтересів судом, перелічені у ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України [2], можна здійснити шляхом подачі позовної заяви. Визначаючи способи захисту прав у ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України, у ч. 3 зазначеної статті законодавець попереджає про можливість відмови у судовому захисті цивільного права та інтересу особи в разі порушення нею положень частин другої – п'ятої ст. 13 ЦК України, серед яких: при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині, не допускаються дії особи, що вчиняються з наміром завдати шкоди іншій особі, а також зловживання правом в інших формах, при здійсненні цивільних прав особа повинна додержуватися моральних засад суспільства, не допускаються використання цивільних прав з метою неправомірного обмеження конкуренції, зловживання монополюючим становищем на ринку, а також недобросовісна конкуренція.

Перелічені у зазначеній нормі підстави можуть бути виявлені судом тільки у ході розгляду позовної заяви по суті вимог. Одночасно вірогідними є зловживання саме процесуальним правом на позов на стадії прийняття позовної заяви до провадження і відкриття провадження у справі.

У цьому аспекті необхідно говорити про виважене співвідношення двох моментів: не допустити зловживанням правом на позов та виключити можливість обмеження цього права. Необхідним у цьому сенсі є виважена доктринальна та законодавча позиція щодо формату існування інституту повернення позовної заяви у цивільному процесуальному праві України.

Аналіз природи інституту повернення позовної заяви дозволить виділити критерії дієвого механізму реалізації права на позов у цивільному процесі.

У зв'язку з цим сьогодні в конституційно-правовому статусі особи велике значення набуває його суб'єктивне право на позов та одночасно встановлені законом передумови права на пред'явлення позову повинні не тільки сприяти здійсненню цього права, але й забезпечувати реалізацію тільки добросовісного права.

Зазначене питання в українській та світовій доктринах є важливим, оскільки межа між обмеженням права на позовний захист та недопущенням зловживання ним є ледь помітною.

Існування інтересу до зазначеної проблематики обумовлено в першу чергу великою кількістю позовів, що подаються різними суб'єктами цивільних відносин до суду. Як показує судова практика, не рідко звернення до суду мають характер зловживання, у цьому сенсі передбачення підстав недопущення таких зловживань у процесуальному законодавстві дозволить попередити необґрунтовані матеріальні та часові витрати судових органів.

Окреслюючи цілі та завдання даного дослідження, зазначимо, що при дослідженні повернення позовної заяви ми намагалися підкреслити зв'язок цього інституту з належною реалізацією права на позов та довести, що законодавчо передбачені підстави повернення потребують доопрацювання.

Згідно зі ст. 8 Конституції України, звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується [3]. Для того щоб зазначена норма не залишалась декларацією, необхідною є взаємодія практики застосування норм процесуального права, що відображає існуючі проблеми, та науки цивільного процесу, що має завданням знаходити шляхи вирішення тієї чи іншої проблеми.

У цьому сенсі значення інституту повернення позову переоцінити важко, оскільки від застосування приписів ст. 121 Цивільно-процесуального кодексу України залежить реальний захист порушеного права та законного інтересу [4].

Як міра процесуального захисту, підстави повернення позовної заяви можна розглядати як умови, які необхідно виконати для реалізації права на судовий захист. Такі підстави не дозволяють здійснити право на захист суб'єктами, які не виконують встановлені законом правила, внаслідок чого можуть бути порушені права інших осіб.

Більш детально оцінити механізм повернення позовної заяви дозволить дослідження питання виникнення права на позов та передумов права на пред'явлення позову.

Історично право на позов в римському цивільному процесі мало істотну специфіку, яка виявлялася у тому, що воно одночасно ґрунтувалося і на певних формальних (тобто суто процесуальних) підставах, наприклад, допустимість вибору формулярного процесу у вигляді наявності відповідної форми позову, підсудність справи даному суду та існування інтересу у правовому захисті, так і на матеріальних підставах, тобто фактичних обставинах справи, однак не на тих, які існували в дійсності або були доведені сторонами, а лише на тих, що були ними викладені претору і визнані ним такими, що відповідають дійсності [5, с. 236].

Керуючись цими двома критеріями, претор вирішував питання про наявність у позивача права на позов. Що ж стосується римського посткласичного процесу, то можна однозначно стверджувати лише те, що існування права на позов у особи, що звертається з

відповідним клопотанням до суду, вирішувалося суддею, якому це клопотання надходило [6, с. 225].

Так, римський цивільний процес історично поділявся на дві стадії: *in iure (apud praetorem) i in iudicio (apud iudicem)*, тобто на розгляд справи претором і розгляд справи суддею. На першому етапі вирішувалося питання допустимості позову, що полягав, зокрема, у знаходженні для матеріально-правової вимоги позивача відповідної позовної форми. На другій стадії позов розглядався по суті (*ad rem*) [5, с. 168–169].

Хоча суть розгляду *in iure* в предкласичний період полягала у пошуку в законі текстуального формулювання, яке б найбільш точно відображало вимоги позивача, а у класичному періоді у наданні позивачеві претором формули, яка робилася правовою основою вирішення спору з відповідачем, стадію *in iure* у римському цивільному процесі можна розцінювати як сучасну оцінку позовної заяви під час вирішення питання прийняття її до розгляду та фактичну оцінку передумов, від наявності чи відсутності яких буде залежати встановлення права на позов у конкретному випадку конкретним судом.

Так, виданням формули претор обмежувався: спираючись на доводи сторін, але, не досліджуючи докази, він встановлював, чи є вимога позивача гідною судового захисту [5, с. 200], тобто чи існує інтерес у правовому захисті, та на інші обставини, які, вважаємо, в сучасному цивільному процесі можуть бути названі передумовами права на позов або передумовами процесу. Інакше кажучи, на нашу думку, власне претор й констатував наявність у позивача права на позов. Таким чином, право позивача на позов визначалося претором в кожному конкретному випадку окремо. Вважаємо, можна говорити, що право на позов, в цілому, залежало від розсуду цієї посадової особи. Даний висновок підтверджується і тим, що висновок претора був остаточним, і особа могла заново вчинити позов за тією ж вимогою тільки при іншому преторі, а винесене суддею на основі формули рішення вже не підлягало оскарженню [5, с. 201].

Той факт, що претор не був зобов'язаний надати формулу, і не існувало правової можливості примусити його до цього, дозволив Ф. Аффольгеру зробити висновок про відсутність в римському праві за часів Цельса поняття суб'єктивного права на позов. Згідно з роботами цього автора, навіть сучасне (початку XX ст.) вчення про державу не визнає без так званого *querela proiractae vel denegatae iustitiae* (скарги на відстрочку або відмову у правосудді) наявність суб'єктивного публічного права на правовий захист. І лише кілька десятиліть потому з впровадженням покарання за самоправне здійснення своєї вимоги, яке змушувало до звернення до суду щодо цього питання, в римській юриспруденції виникло розуміння права на позов як суб'єктивного права [7].

Подібний підхід до римської «*actio*», як до прояву правоздатності особи, був властивий європейській (перш за все німецькій) процесуальній науці на початку XX ст. у зв'язку з тим, що вчення про права людини ще не було розроблено, і зазначені права розглядалися як так званий *рефлекс статусу особистості*. Ці по-

гляди обумовлювали негативне ставлення до абстрактного права на позов, і тільки з часом це право, перетворене у вимогу щодо правосуддя, знайшло своє законне місце в системі конституційних прав людини.

В національній доктрині цивільного процесу право на позов завжди розглядалось як самостійне суб'єктивне право. Як суб'єктивне право, право на позов є не у всіх осіб, а лише у конкретних осіб з конкретних справ за наявності певних умов (передумов). Саме по собі звернення до суду шляхом подання заяви не означає, що провадження у справі буде відкрито і буде розпочато процес з розгляду і вирішення цієї справи. Суддя, який одноособово вирішує питання про відкриття провадження у справі, може відкрити провадження у справі лише тоді, коли для цього є всі необхідні умови, які у цивільній процесуальній літературі називаються передумовами права на звернення до суду за судовим захистом.

Сьогодні виникнення права на позов нерозривно пов'язано з окресленими в процесуальних законах передумовами.

Передумови права на пред'явлення позову – це обставини, з наявністю або відсутністю яких закон пов'язує виникнення суб'єктивного права певної особи на пред'явлення позову з конкретної справи.

Деякі вчені-процесуалісти, наприклад С.С. Бичкова, Т.М. Кілічава, Н.Й. Штефан, Ю.С. Червоний, розглядаючи позовне провадження, не звертають увагу на передумови права на позов, проте даний інститут дуже важливий для цивільно-процесуального права України, бо якщо будь-яка із передумов відсутня, то немає і самого цього права; звернення до суду в такому випадку не може викликати судового розгляду зазначеного спору; отже, суд не має права здійснити відповідний акт правосуддя [8, с. 203].

Різні вчені по-різному розподіляють передумови права на позов. Окреслимо найбільш поширені у доктрині класифікації передумов.

В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова першочерговим вважали розподіл передумов на загальні (характерні для всіх категорій справ) та спеціальні (характерні для окремих категорій справ) [8, с. 537]. До загальних передумов реалізації права на позов відносять цивільну процесуальну правоздатність, цивільну юрисдикцію, відсутність рішення суду за даною справою. Що ж до особливих, або «спеціальних» передумов реалізації права на позов, тобто передумов, характерних для окремих категорій справ, то доктрина найчастіше виділяє три передумови: процесуальна зацікавленість осіб, правовий характер спору, відсутність провадження у справі.

Також можна виділити розподіл передумов реалізації права на позов на суб'єктивні (ті, що належать до особи суб'єктів спору) та об'єктивні (пов'язані з характером предмета, який підлягає винесенню на розгляд суду), позитивні (які мають бути присутні) та негативні (що мають бути відсутні), загальні (характерні для всіх категорій справ) та спеціальні (характерні для окремих категорій справ).

Чинне Цивільно-процесуальне законодавство України не оперує поняттям «передумови» реалізації права

на позов. Натомість в Цивільному процесуальному кодексі України окреслені підстави для виникнення такого правового наслідку, як повернення позовної заяви.

Ст. 121 Цивільного процесуального кодексу України встановлює вичерпний перелік умов, при наявності яких суд повертає позовну заяву позивачеві, відмовляючи при цьому у реалізації права на позовну форму захисту. Серед таких умов: 1) позивач до відкриття провадження у справі подав заяву про повернення йому позову; 2) заяву подано недієздатною особою; 3) заяву від імені позивача подано особою, яка не має повноважень на ведення справи; 4) справа не підсудна цьому суду; 5) подана заява про розірвання шлюбу під час вагітності дружини або до досягнення дитиною одного року без дотримання вимог, встановлених Сімейним кодексом України; 6) подана заява без дотримання порядку, визначеного ч. 3 ст. 118 Цивільного процесуального кодексу України, згідно з якою позовна заява щодо вимог, визначених у ч. 1 ст. 96 цього Кодексу, може бути подана тільки в разі відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасування його судом.

Крім того, згідно з ч. 2 зазначеної статті, якщо позивач відповідно до ухвали суду у встановлений строк не виконає вимоги, які визначені ст. ст. 119 «Форма і зміст позовної заяви» і 120 «Подання копії позовної заяви та доданих до неї документів», тобто не ліквідує недоліки позовної заяви, наявність яких дозволила залишити заяву без руху згідно з нормами процесуального закону, заява вважається неподаною і повертається позивачеві.

Слід зазначити, що згідно з ч. 5 ст. 121 Цивільного процесуального кодексу України, повернення позовної заяви не перешкоджає повторному зверненню із заявою до суду, якщо перестануть існувати обставини, що стали підставою для повернення заяви.

Таким чином, суд використовуючи норми ст. 121 зазначеного Кодексу, не безпечливо відмовляє у реалізації права на позов позивачеві, а тільки на підставі наявності вичерпного переліку підстав і виключно у момент їх існування.

Так, Цивільний процесуальний кодекс України 1963 року не передбачав повернення позовної заяви позивачеві до надання йому можливості усунути недоліки, що містить позовна заява. Тобто, по суті, механізм повернення заяви міг бути здійснений після невикористання позивачем можливості усунути допущені ним помилки [10].

Але зазначені положення не відповідали динаміці розвитку матеріально-правової і процесуальної науки, і, власне, законодавства, оскільки, не враховували перелік спеціальних передумов виникнення і реалізації права на судовий захист. Такий стан речей виправив ЦПК України, прийнятий у 2004 році.

На відміну від чинного ЦПК України, відповідний кодекс Російської Федерації встановлює дещо інший перелік підстав для повернення позовної заяви. При цьому наслідки здійснення цієї процесуальної дії судом однакові за обома законами. Так, згідно зі ст. 135 ГПК РФ «судья возвращает исковое заявление в случае, если:

1) истцом не соблюден установленный федеральным законом для данной категории споров или предусмотренный договором сторон досудебный порядок урегулирования спора либо истец не представил документы, подтверждающие соблюдение досудебного порядка урегулирования спора с ответчиком, если это предусмотрено федеральным законом для данной категории споров или договором;

2) дело неподсудно данному суду;

3) исковое заявление подано недееспособным лицом;

4) исковое заявление не подписано или исковое заявление подписано и подано лицом, не имеющим полномочий на его подписание и предъявление в суд;

5) в производстве этого или другого суда либо третейского суда имеется дело по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям;

6) до вынесения определения суда о принятии искового заявления к производству суда от истца поступило заявление о возвращении искового заявления» [11].

Так, порівняємо законодавчі положення зазначених кодексів у цій частині. Тотожними підставами для повернення позову позивачеві обидва закони визнають 4 підстави: подання позивачем до відкриття провадження у справі заяви про повернення йому позову; подання заяви недієздатною особою, у разі непідсудності справи суду, підписання і подання позову неповноважною особою.

Стосовно відсутності в українському процесуальному законі такої підстави, як неподання доказів дотримання досудового порядку врегулювання спору, висловився Конституційний суд України у справі № 1-2/2002 від 09 липня 2002 року, якою встановив, що обов'язкове досудове врегулювання спорів, що виключає можливість прийняття позовної заяви до розгляду та здійснення правосуддя, порушує право особи на судовий захист [12]. Зазначеним рішенням Конституційний суд України визнав досудове врегулювання спорів додатковим засобом правового захисту та здійснив тлумачення норми, що міститься у ч. 2 ст. 124 Конституції України відносно розповсюдження юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають у державі та роз'яснив, що права особи (громадянина України, іноземця, особи без громадянства, юридичної особи) на звернення до суду не може бути обмежено законом, іншими нормативними правовими актами, тому держава може стимулювати вирішення правових спорів за допомогою досудових процедур, але їх використання є правом, а не обов'язком особи, яка потребує захисту.

Наступною є підстава, передбачена в п 5 ч. 1 ст. 135 ГК РФ: «в производстве этого или другого суда либо третейского суда имеется дело по спору между теми же сторонами, о том же предмете и по тем же основаниям». Правовим наслідком наявності аналогічної підстави в українському процесуальному законодавстві є відмова у відкритті провадження у справі (п. 3 ч. 2 ст. 122 ЦПК України), що, на наш погляд, є більш логічним, оскільки дана підстава виключає можливість повторного звернення з аналогічним позовом і тим самим унеможливає зловживання правом на позов.

З однією з найважливіших спеціальних передумов виникнення права на пред'явлення позову з окремої категорії справ – про розірвання шлюбу – закон пов'язує відсутність вагітності дружини або недосягнення дитиною одного року без дотримання вимог, встановлених Сімейним кодексом України. Так, норма, що міститься у п. 5 ч. 3 ст. 121 ЦПК України покладає на суд обов'язок повернути позовну заяву. При цьому виключення з даного правила містить Сімейний кодекс України, згідно зі ст. 110 якого подружжя мають право на пред'явлення позову про розірвання шлюбу протягом строку вагітності дружини, якщо батьківство дитини визнано іншою особою [13].

Ще однією підставою для повернення позовної заяви позивачеві є недотримання порядку, визначеного ч. 3 ст. 118 ЦПК, тобто позовна заява щодо переліку вимог, які розглядаються у межах наказного провадження, що перелічені в ст. 96 ЦПК, може бути подана тільки в разі відмови у прийнятті заяви про видачу судового наказу або скасування його судом. Зазначена норма була внесена Законом № 2453-VI (2453-17) від 07 липня 2010 року і є об'єктивно необхідною з огляду розмежування позовного та наказного провадження, а також недопущення підміни одного провадження іншим.

Висновки. Таким чином, аналізуючи інститут повернення позовної заяви у чинному законодавстві України, доходимо висновку, що він встановлює об'єктивні спеціальні передумови для виникнення права на позов. При цьому зазначений інститут не обмежує право на судовий захист і його реалізацію, а тільки надає позивачеві можливість скорегувати виключно процесуальні підстави звернення особи з позовом до суду. Таке положення дозволяє запобігти процесуальним зловживанням сторін у порушеному процесі, надаючи суду можливість не допустити таких зловживань ще до вирішення питання про відкриття провадження у справі.

Отже, ми можемо зробити такі висновки.

1) Подобою сучасного інституту повернення позовної заяви можна вважати стадію *in iure* у римському цивільному процесі, на якій претор вирішував питання допустимості позову.

2) Український законодавець, при визначенні меж дії механізму повернення позовної заяви у чинному ЦПК наслідував європейські демократичні традиції.

3) Повернення сучасним процесуальним інститутом позовної заяви для недопущення зловживань процесуальними правами не може розцінюватися як обмеження права на судовий захист.

4) Повернення позовної заяви нерозривно пов'язано з поняттям передумови виникнення права на судовий захист і охоплює процесуальні умови виникнення цього права, які можна оцінити до порушення провадження у справі.

5) Інститут повернення позовної сприяє об'єктивній реалізації права на позов (тобто права на процедуру у процесуальному сенсі реалізації права на позов), як права викликати зобов'язану сторону до юридичного змагання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сахнова Т.В. О концептуальных категориях исковой защиты (к дискуссии о современном понимании иска) / Т.В. Сахнова «Арбитражный и гражданский процесс». – 2006. – № 2.
2. Цивільний кодекс України 435-IV від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
3. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
4. Цивільний процесуальний кодекс України 18 березня 2004 року № 1618-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
5. Муромцев С.А. Гражданское право Древнего Рима / С.А. Муромцев. – М. : Статут, 2003. – 412 с.
6. Дождев Д.В. Римское частное право / Д.В. Дождев. – М. : Инфра-М, Норма, 1996. – 729 с.
7. Макаров В.В. Теория иска в гражданском процессуальном праве России и Германии : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.15 «Гражданский процесс; арбитражный процесс» / В.В. Макаров. – М., 2006. – 195 с.
8. Васильев С.В. Цивільний процес : [навчальний посібник] / С.В. Васильев. – Х. : ТОВ «Одіссей», 2008. – 483 с.
9. Курс цивільного процесу : [підручник] / [В.В. Комаров, В.А. Бігун, В.В. Баранкова та ін.] ; за заг. ред. В.В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 623 с.
10. Цивільний процесуальний кодекс України (Затверджений Законом від 18 липня 1963 року (1500-06) ВВР, 1963, № 30. – Ст. 464.
11. Гражданский кодекс Российской Федерации от 21 октября 1994 года.
12. Решение Конституционного суда по делу №1-2/2002 от 09 июля 2002 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.
13. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року № 2947-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws>.

УДК 347.4

**ОХОРОНА ВЛАСНОСТІ ПРАВ ВКЛАДНИКІВ НЕПЛАТОСПРОМОЖНИХ БАНКІВ
НА ГРОШОВІ КОШТИ В ІНОЗЕМНІЙ ВАЛЮТІ**

**PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS OF DEPOSITORS
OF INSOLVENT BANKS ON CASH IN FOREIGN CURRENCY**

Коровяк Б.Е.,

*аспірант кафедри цивільного права і процесу
юридичного факультету*

Львівського національного університету імені Івана Франка

Стаття присвячена дослідженню правової природи прав вкладника на грошові кошти в іноземній валюті, які внесені ним на рахунок за договором банківського вкладу, а також правового регулювання та механізму відшкодування вкладнику за договором банківського вкладу в іноземній валюті у випадку визнання банку неплатоспроможним та його ліквідації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Запропоновано внесення змін до законодавства, яке регулює систему гарантування вкладів фізичних осіб, в частині захисту прав вкладників неплатоспроможних банків.

Ключові слова: договір банківського вкладу, іноземна валюта, система гарантування вкладів фізичних осіб, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, неплатоспроможний банк, тимчасова адміністрація, ліквідація банку.

Статья посвящена исследованию правовой природы отношений на денежные средства в иностранной валюте, внесенные вкладчиком на счет по договору банковского вклада, а также правового регулирования и механизма возмещения вкладчику по договору банковского вклада в иностранной валюте в случае признания банка неплатежеспособным и его ликвидации Фондом гарантирования вкладов физических лиц. Предложено внесение изменений в законодательство, регулирующее систему гарантирования вкладов физических лиц, в части защиты прав вкладчиков неплатежеспособных банков.

Ключевые слова: договор банковского вклада, иностранная валюта, система гарантирования вкладов физических лиц, Фонд гарантирования вкладов физических лиц, неплатежеспособный банк, временная администрация, ликвидация банка.

The article devoted to the research legal nature of the relationship on cash in foreign currency, which made of the depositor to the account by the contract of bank deposit. Legal regulation and depositor compensation mechanism by the contract of bank deposit in foreign currency in case of recognition of the bank insolvent and the liquidation them by the Deposit Guarantee Fund of individuals. It is propose amendments to existing legislation which adjust the system of guaranteeing deposits of individuals in terms of protecting the rights of depositors of insolvent banks.

Key words: contract of bank deposit, foreign currency, system of the Deposit Guarantee, Deposit Guarantee Fund of individuals, insolvent bank, interim administration, liquidation of the bank.